

Līdzdalības budžets – jauns sabiedrības iniciatīvas veids no 2025. gada 3/42/24

Juriste, PwC Legal
Linda Gulbe-Štorha

Līdzdalības budžets ļauj sabiedrībai tiešā veidā ietekmēt, kā tiek izlietota daļa no pašvaldības līdzekļiem, kas iegūti no pašvaldības iedzīvotāju nodokļu maksājumiem, piedaloties pašvaldības attīstības plānošanā un realizējot savas idejas.

Kas ir līdzdalības budžets?

Pirmie iedīgļi līdzdalības budžeta ieviešanā redzami jau 2020. gadā, kad Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija izstrādāja pamatprincipus tā ieviešanai nākotnē. Atšķirībā no vairuma Eiropas valstu, Latvijas pašvaldībām ar 2025. gadu līdzdalības budžeta ieviešana ir noteikta kā obligāta.

Līdzdalības budžeta mērķis ir sekmēt sabiedrības šobrīd salīdzinoši zemo iesaisti pašvaldību teritorijas attīstības jautājumu risināšanā, dodot iespēju tuvējā vai jebkurā citā pašvaldībā realizēt izsenis lolotus projektus.

Rīgas valstspilsētas pašvaldība jau šogad brīvprātīgi piešķir līdzekļus projektu realizācijai, un katram pašvaldības iedzīvotājam līdz oktobra beigām ir iespēja nobalsot par vēlamo projektu.

Līdzdalības budžetu veido pašvaldības ienākumi. Proti, pašvaldībai ik gadu līdzdalības budžetam jāatvēl vismaz 0,5% no pašvaldības vidējiem viena gada iedzīvotāju ienākuma nodokļa un nekustamā īpašuma nodokļa faktiskajiem ieņēmumiem par pēdējiem trim gadiem. Tas nozīmē, ka katrā pašvaldībā līdzdalības budžetam atvēlētie līdzekļi būs atšķirīgi un līdz ar to atšķirsies arī iesniedzamo projektu lielums monetārā izteiksmē.

Līdzdalības budžeta ietvaros iesniegto projektu lielumu ietekmēs arī tas, vai pašvaldība ir noteikusi vienu (visu pašvaldību) vai vairākas līdzdalības budžeta plānošanas vienības (piemēram, Bauskas novada līdzdalības budžeta nolikums paredz trīs plānošanas vienības – Bauskas pilsēta, Iecavas pilsēta, Bauskas novada pagasti). Tas nozīmē, ka par katru vienību var iesniegt atsevišķu projekta pieteikumu.

Pašvaldību likumā ir noteikts līdzdalības budžeta juridiskais ietvars, taču detalizētākus noteikumus līdzdalības budžeta izlietošanas kārtībai nosaka katra pašvaldība, izdodot līdzdalības budžeta nolikumu (saistošos noteikumus). Šajos noteikumos ir ietverta arī projekta pieteikuma veidlapa, lai pēc iespējas atvieglotu un vienādotu iesniegto projektu noformēšanu. Jānorāda gan, ka šobrīd lielākajā daļā pašvaldību šie saistošie noteikumi ir izstrādes procesā.

Ideju iesniegšana, atlase un realizēšana

Projektus līdzdalības budžeta izlietojumam var iesniegt fiziskas personas no 16 gadu vecuma, ar pašvaldību nesaistītas biedrības vai nodibinājumi. Pašvaldībām jānodrošina iespēja iesniegt līdzdalības projektus reizi gadā.

Interesanti, ka pieteikumus var iesniegt arī par citā pašvaldībā realizējamu līdzdalības projektu. Piemēram,

Liepājas valstspilsētas pašvaldības iedzīvotājs var iesniegt pieteikumu par Rīgas valstspilsētas pašvaldības līdzdalības budžeta ietvaros realizējamu projektu. Taču balsot par šiem projektiem varēs tikai attiecīgās pašvaldības administratīvajā teritorijā deklarētas fiziskās personas no 16 gadu vecuma.

Jāņem vērā, ka iesniegtajam līdzdalības projekta pieteikumam jābūt noformētam uz attiecīgās pašvaldības līdzdalības budžeta nolikumā ietvertās veidlapas. Turklāt projektam jābūt realizējamam un ar noteiktām aptuvenām izmaksām, kā arī tam jāatbilst citiem pašvaldības līdzdalības budžeta nolikuma noteikumiem.

Jāpievērš uzmanība arī tam, ka līdzdalības projekti var paredzēt ieguldījumus pašvaldības īpašumā vai citas publiskas personas vai privātpersonas nekustamajā īpašumā, ja tas paredzēts pašvaldības autonomo funkciju vai brīvprātīgo iniciatīvu realizēšanai. Citu pašvaldības rīcību projektā var paredzēt tikai tad, ja tas saistīts ar pašvaldības autonomo funkciju vai brīvprātīgo iniciatīvu realizēšanu. Realizētajiem projektiem jābūt plaši pieejamiem sabiedrībai.

Par līdzdalības projektu realizēšanu atbildīga ir attiecīgā pašvaldība, kurai ir pienākums uzsākt projektu ne vēlāk kā trīs mēnešu laikā pēc projektu konkursa rezultātu paziņošanas un realizēt projektu divu gadu laikā.

Secinājums

Līdzdalības budžets ir lieliska iespēja katram no mums piedalīties Latvijas pašvaldību attīstībā. Būsim aktīvi un izmantosim šo iespēju!